

EDICIÓ DE TEXTOS CATALANS ANTICS AMB L'AJUDA DEL SISTEMA TEI: UNA MANERA D'ACCEDIR A MÚLTIPLES POSSIBILITATS DE LECTURA.¹

1. INTRODUCCIÓ

En aquest treball presentem una mostra d'algunes de les aplicacions del sistema de codificació TEI (*Text Encoding Initiative*, «iniciativa de codificació de textos», <http://www.tei-c.org>). TEI és un estàndard internacional i interdisciplinari d'edició digital de textos. Permet codificar informació molt variada i completa juntament amb el text en un document únic que pot ser explotat de diverses formes. Les possibilitats que ofereix TEI poden servir per a fer els textos més accessibles i llegidors a estudiants, lectors estrangers, etc., com també per a facilitar l'anàlisi i l'estudi dels textos als investigadors.

A hores d'ara és clara la importància que han adquirit el suport virtual i Internet per a la difusió d'obres literàries i lingüístiques; açò ens indica que el suport digital de textos és més que viable per a la difusió bibliogràfica en el futur. Els avantatges que presenta TEI no fan sinó afavorir aquesta tendència.

Així, doncs, en aquesta comunicació exposem algunes aplicacions del sistema en obres del segle xv en les quals treballem actualment (*La vida de santa Caterina de Sena* de Miquel Peres i el *Procés de les olives* de Bernat Fenollar i altres). Amb diferents presentacions o vistes dels textos generades a partir de la codificació corresponent en aquest estàndard, mostrarem les aplicacions investigadores i docents que en són possibles segons els objectius de l'investigador o del lector.

Així mateix, mirarem de presentar alguns resultats de l'estudi de l'estil i del lèxic de les obres esmentades, especialment els trets que les caracteritzen en el panorama literari de finals del segle xv.

1. Aquest treball s'emmarca dins el projecte *Edició crítica digital de les obres d'autors dels segles xv i xvi de les lletres catalanes*, amb referència GRJ05-05, concedit per la Universitat d'Alacant.

2. EL SISTEMA TEI

El sistema TEI és usat per biblioteques, museus, editors i investigadors per a codificar tot tipus de textos, literaris o no, per a la investigació i l'ensenyament en xarxa² usant un esquema de codificació estàndard basat en XML.³ Aquesta codificació consisteix a dotar el text d'etiquetes que aporten la informació estructural necessària perquè pugui ser interpretat després pels programes informàtics corresponents a les diverses aplicacions. A més de la informació textual estricta, TEI permet codificar la informació, per exemple, sobre quan comença i es tanca un paràgraf, un capítol, una estrofa o un vers; quan parla un o altre personatge i, fins i tot, permet indicar, per exemple, quines paraules són topònims o antropònims, o pertanyen a una terminologia específica. Així mateix, la codificació en el sistema TEI ens permet afegir informació complementària al text, com ara l'aparat crític, les diverses solucions que diferents testimonis conservats donen d'una part del text com també la conversió al català estàndard de cadascuna de les formes lingüístiques que presenta el text antic, de manera que se'n facilite la lectura als no especialistes.

Un dels principals avantatges de TEI, heretat de la filosofia de XML, és que la codificació del text i la presentació es tracten independentment; així, d'una banda tenim un document amb el text codificat i, de l'altra, un o més fulls d'estil⁴ que generaran, fins i tot de manera interactiva, una presentació o altra del text segons els interessos del lector. Mitjançant els fulls d'estil es poden mostrar les versions corresponents a cadascun dels testimonis conservats d'una obra; se'n pot oferir una versió actualitzada, possibilitat amb molts avantatges per a la docència i la divulgació d'obres antigues, ja que facilita la lectura i la comprensió del text alhora que permet veure també la versió original; permet també codificar terminologia específica, fraseologia interessant, o dialectalismes, etc. com també realitzar una anotació lingüística del text, i, en moments puntuals, mostrar el text destacant la classe de mots que interessin. Així, les obres antigues es poden mostrar i utilitzar com un material de treball i una font d'informació òptima per a la didàctica de la llengua i la literatura, de la lingüística diacrònica, etc.

2. Són molts els projectes que es vinculen a aquest estàndard de codificació; des de la pàgina d'enllaços del consorci TEI (<http://www.tei-c.org/Applications/>), podem veure més d'un centenar d'iniciatives i projectes que s'hi vinculen; alguns dels més coneguts per nosaltres són els de les biblioteques virtuals Miguel de Cervantes (<http://cervantesvirtual.com>) i Joan Lluís Vives (<http://www.lluisvives.com>).

3. XML, *eXtensible Markup Language*, «llenguatge de marcatge extensible» (<http://www.w3.org/XML/>).

4. Un full d'estil (<http://www.w3.org/Style/>) és un conjunt de declaracions que especifiquen la presentació d'un document, és a dir, un fitxer que especifica la visualització dels textos en xarxa mitjançant navegadors, en paper, etc.

3. ELS TEXTOS

Un dels nostres objectius investigadors és poder editar digitalment, amb l'ajuda de TEI, alguns textos d'autors de la segona meitat del segle xv, fonamentalment valencians, l'obra dels quals és inèdita, o apareix dispersa en edicions d'altres autors, o no té edicions crítiques. En aquest treball hem seleccionat alguns fragments d'obres de Miquel Peres i de Bernat Fenollar, que poden exemplificar diferents aplicacions del sistema TEI, ja que s'hi ilustra com tractar la prosa i el vers, com codificar diversos testimonis d'un mateix text, com crear una versió actualitzada del text, etc.

3.1. *La vida de santa Caterina de Sena*

Miquel Peres és un autor valencià documentat en la segona meitat del segle xv i el primer terç del xvi. Les notícies que tenim semblen indicar que de professió era notari, i que, a més, ocupà càrrecs en el govern de la ciutat, segurament gràcies al favor del rei i del mestre racional. Per les notícies que es troben en les seues obres, especialment gràcies a les dedicatòries i a les col·laboracions literàries que ens han arribat, podem situar-lo al bell mig de la burgesia lletraferida valenciana, en relació amb Bernat Fenollar, Narcís Vinyoles i Joan Verdansa, entre altres autors. Té una producció fonamentalment religiosa formada per traduccions al català d'obres llatines, una obra original i unes poesies.

La vida de santa Caterina de Sena (VCS),⁵ impresa a València el 1499, és una traducció de la biografia de l'italiana continguda en el *Chronicon* de sant Antoní de Florència, resum biogràfic que parteix de la *Legenda maior* escrita pel confessor de la santa italiana, Ramon de Càpua. La traducció de Peres segueix gairebé fil per randa el text de sant Antoní, i les divergències principals corresponen a embelliments retòrics. Tanmateix, hi ha alguns episodis significatius que Peres omet, com ara els esdeveniments que narren la tasca pública i política de Caterina com a ambaixadora papal en el temps del Cisma d'Occident, o bé l'episodi místic en què rep els estigmes invisibles. Les poques addicions de Peres que trobem al text, com ara els miracles afegits a la fi de la vida, o bé les oracions pronunciades per la santa en el moment de la mort, fragments suprimits en el text del florentí, procedeixen de la mateixa *Legenda maior* de Ramon de Càpua, segons que es pot demostrar en acarar el text llatí de Càpua amb els fragments de Peres.

5. Carmen Arronis ha realitzat l'estudi i l'edició del text com a treball per a l'obtenció del grau de suficiència investigadora, dins el programa de doctorat *Llengua i Literatura Catalanes* del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant. El treball d'investigació fou tutelat per la doctora Marinela Garcia Sempere, i presentat el 31 d'octubre de 2005 amb el títol d'*Estudi i edició en el sistema TEI de La vida de santa Caterina de Sena, de l'escriptor valencià Miquel Peres*.

L'estil de la prosa de Miquel Peres és conseqüència, en part, de les tècniques que aplica en la traducció, ja que l'abundant nòmina d'adjectius, de complements verbals, de metàfores, etc., que el caracteritzen s'hi apliquen en substitució dels sintagmes concisos de l'original llatí (*illa* per «la humil, mansueta y be-naventurada sancta»). En Peres es fa evident la voluntat de crear un estil de prosa amb unes determinades característiques, estil que resulta, a més, força homogeni en totes les seues produccions. Així, abunden les figures etimològiques, les metàfores, les antítesis, etc. Wittlin (1994) ha posat en relleu, a més, l'acumulació de *coniugata verba*; l'abundància d'epítets que semblen respondre a la voluntat de «donar color a tot substantiu afegint-hi un adjectiu expressiu» i l'allargament de les frases «acumulant elements subordinats» (Wittlin 1994: 11-12).

La sintaxi confereix a la prosa un estil culte mitjançant recursos llatinitzants: abunden els verbs *in fondo*, la subordinació, les construccions llatinitzants, del tipus «la resplendent alba», «lo divinal spós», etc. L'anàlisi d'aquestes característiques suggereix, com destaca Ferrando (1993: 168), «el magisterio de Joan Roís de Corella», però l'originalitat de Peres recau, precisament, a «saber crear una prosa moderadamente cultista y al mismo tiempo adecuada para la finalidad devota que perseguía». ⁶ Efectivament, tot i que la sintaxi de Peres és rica i plena de recursos retòrics, en modera molt l'ús d'alguns, com per exemple el de l'hipèrbaton, un dels recursos més característics de Corella.

La moderació en la sintaxi la comprovem també des del punt de vista de l'anàlisi lèxica i morfològica. Així, Peres fa servir alguns llatinitzants propis de la prosa culta de l'època (*carçre, nefandíssim, tristícia, superbos, superna*, etc.), però, com argumenta Ferrando: «cuantitativamente escasos si los comparamos con la riquísima muestra de vocabulario propio del lenguaje coloquial e incluso vulgar» (Ferrando 1993: 167).

L'obra de Peres, efectivament, conté gran quantitat de mots provinents del llenguatge popular, que es poden, a més, classificar en camps semàntics diferents: parts de la casa (*palau de la casa, cetla, lit, mig coffre, feses de la tancada finestra, una biga de la cuberta*), peces de roba (*ropon de cetí carmesí, mantell de cetí blau brodat, gonella sens mànegues, camisa*), malalties (*orrible malaltia de càncer, mal de poagre, lebrozia, foch en la cama, malaltia de febres*), com també professions (*lavanera, capellà, cavaller, cirurgians*), etc. Aquest vocabulari ens aporta una valuosa informació sobre la vida i els costums de l'època. Es mostra, a més, una preferència clara per algunes formes típicament valencianes, reflectida en la utilització de termes com ara, *bàlsem, acaminar, purna*, etc.

A banda de la coexistència de formes lèxiques cultes i populars comprovem que, també des del punt de vista de l'anàlisi morfològica, alternen solucions del

6. L'anàlisi de Ferrando (1993) es refereix a *La vida de sant Vicent Ferrer*, però, atès que l'estil entre ambdues obres és molt homogeni, podem extrapolar algunes conclusions a *La vida de santa Caterina* que ara ens ocupa.

llenguatge culte amb altres que evidencien fórmules típiques de la varietat valenciana local (Ferrando 1993: 167). Així, els demostratius apareixen sempre en la forma reforçada (*aquesta, aquests*); el perfet d'indicatiu de *veure* és sempre *véu* (i no *viu*); la 2a persona d'indicatiu del verb *ser* és *est* (i no *eres*); fa un ús regular de la conjunció final (*perquè*), etc. Tanmateix, veiem trets propis de la variant valenciana: alterna la forma del sufix incoatiu en *-esc* i en *-isc*, presentant, a més, una palatalització gràfica que sembla denotar una realització fonètica particular: *partexques, merexques, mereixques, segueixqua, vixqué*, etc. S'observa també una alternança entre les solucions gràfiques *baxa / baixa, matexa / mateixa*, però sembla que s'evidencia la preferència per les formes sense *i*: *dexa, aqueixa*, etc. Aquesta oscil·lació, però, podria ser exclusivament gràfica i no denotar una realització fonètica particular. Prefereix els substantius amb la forma en *-ea* molt característics del valencià: *bellea, fortalea, granea, riquea, infantea*, etc., a excepció del mot *saviesa*, únic en què utilitza la forma en *-esa*.⁷ Usa la preposició *ad* davant dels demostratius: *a d'aquesta, a d'aquells*, tret que esdevé característic en el nostre autor. Només empra una forma del numeral *dos*, sense diferència de gènere: *dos parts, dos coronas*. Fa un ús sistemàtic de la preposició composta *per a* en tots els contextos; presenta de manera sistemàtica la preferència pels plurals en *-ns* característics del valencià: *vérgens, hòmens, jóvens, vérmens*.

Com veiem, el text, en els aspectes morfològics, recull bastants elements de la llengua de la València de l'època. Ferrando (1993: 167) conclou que «a pesar de la ambició cultista, el autor huye de rebuscamientos sintácticos y de la acumulación de neologismos léxicos», recursos molt característics de la prosa d'art de l'època, de manera que aconseguix mantenir l'equilibri estilístic entre una prosa culta i la finalitat pietosa de les seues obres. Sembla que Peres tenia presents en tot moment els destinataris de la seua obra, en aquest cas les monges del convent, i aquest fet determina l'estil de la seua prosa, culta però entenedora.

3.2. *Lo procés de les olives*

Per a donar un segon exemple de text codificat en el sistema TEI hem seleccionat una altra obra que presenta les característiques formals pròpies de les composicions en vers i de la qual, a més, es conserven diversos testimonis antics. Es tracta del debat literari anomenat *Lo procés de les olives*, en el qual apareixen els noms de diversos autors valencians del segle xv: Bernat Fenollar, Joan Moreno, Jaume Gassull i altres, alguns dels quals devien ser també amics de Miquel Peres i participants de les reunions literàries de la València de l'època.

7. Ferrando (1993: 167) fa veure aquesta mateixa excepció en l'anàlisi de *La vida de sant Vicent Ferrer*, però hem pogut constatar que en altres obres de Peres, com ara *Lo menyspreu del món*, apareix també *saviea*.

Malgrat que coneixem molta menys documentació sobre Bernat Fenollar que sobre Peres, sabem que és un personatge rellevant de la segona meitat del segle xv, també en l'àmbit literari, com es dedueix dels elogis rebuts d'altres autors, del fet que fos el promotor de molts debats poètics com el que ens ocupa com també l'impulsor de certàmens poètics.⁸ La seua obra, escrita fonamentalment en vers, es compon de textos de tema religiós i d'altres de temàtica profana variada. En aquest cas Fenollar és l'iniciador de *Lo procés de les olives*, un debat literari que tracta de les aptituds sexuals dels vells, tema que desenvolupa al llarg de 21 cobles amb el seu interlocutor, Joan Moreno, i que origina la posterior intervenció d'altres personatges. Es conserva en tres edicions antigues, de 1497, 1531 i 1561. En relació amb el text de Peres anteriorment citat, aquest altre presenta bastants diferències, i en una primera aproximació podem dir que *Lo procés* és una obra en certs aspectes més complexa, a l'hora de la interpretació, que la *Vida de santa Caterina de Sena*; així, per exemple, no es tracta d'una traducció i, per tant, no podem comparar amb l'original quan hi ha dubtes lingüístics o de lectura; les tres edicions antigues presenten variants que de vegades ajuden en la interpretació, però no sempre de manera clara; a més, aquestes variants no són molt nombroses, cosa que podria voler dir que des de la primera edició el text estava bastant ben fixat.⁹ Finalment, el text està farcit de segones lectures i d'allusions a altres obres i de referències a situacions viscudes per ells o a personatges que ara desconeixem, cosa que en dificulta encara més la comprensió.

Tot i que el tema pot semblar intranscendent i en certa manera obscè, la forma estròfica utilitzada és la que imposa la tradició literària per al debat: octaves de decasíl·labs amb rima creuada, cesura a la cinquena síl·laba, com comença a ser habitual en el segle xv, i amb els mots rima *olives*, *pinyol*, *caragol* i *genives*. La llengua que s'utilitza és culta, amb el registre i els vocables admesos en les obres literàries, ornada amb nombrosos girs i frases fetes procedents del llenguatge col·loquial. La ironia i els dobles sentits, que com hem dit omplen l'obra des de bon començament, generen figures retòriques com ara hipèrboles, metàfores, lítotes, oxímorons, etc., de manera que resulta un text ric i, per això mateix, difícil d'interpretar en algunes ocasions.

Es tracta d'una composició de caràcter culte escrita en la variant valenciana de la segona meitat del segle xv i revela un model lingüístic acurat i homogeni. El tema tractat, les imatges i els dobles sentits que contínuament apareixen en el text no modifiquen aquesta opció lingüística. De fet, hi trobem solucions que apareixen en altres obres del mateix Fenollar, com també en al-

8. Vegeu una recopilació sobre les dades conegudes de Fenollar i sobre les seues obres a Garcia Sempere 2002.

9. Com ja deia Guinot (1921), sembla que es tracta d'un debat amb un to molt acadèmic. Hem fixat el text seguint la primera edició i tenint en compte les dues posteriors. Per a les edicions modernes del text, vegeu l'edició de Miquel i Planas, del 1911, i la de Pitarich i Gimeno (Fenollar 1988).

tres autors del xv (com ara en el mateix Peres). En donarem tot seguit només alguns exemples.

El fonema prepalatal fricatiu sord, en la major part dels casos apareix entre vocals amb la grafia *-x-*: *axí, conéixer, fexuc*, i molt poques vegades, excepció feta de les formes verbals, amb *-ix-* intervocàlica. En la conjugació verbal la grafia general per al fonema és *-ix-*: *mereixca, feneix, segueix*, però hi ha algunes excepcions: *dexa, merexen*. En un altre sentit, les formes com *mereixca*, del present de subjuntiu, semblen reflectir una solució a mitjà de camí entre la tradició gràfica i la pronúncia real, fenomen molt freqüent en els textos valencians a partir de la segona meitat del segle xv.

També particulars de la variant valenciana són altres característiques que esmentem seguidament. Les formes dels demostratius que apareixen en el text alternen, unes vegades són les reforçades: *aquest, aquestes*, però també, *est, estes*. Com en el text de Peres, els plurals es formen amb *-ns* com ara en *jóvens*, i el numeral *dos* només presenta aquesta forma invariable per al masculí i el femení: *los dos, dos grats, dos campanes*. El morfema *-esa* dels substantius formats d'adjectius perd la consonant alveolar: *vellea, fortalea, destrea*. Sols trobem en un cas el manteniment de la consonant, *riqueses*.

En la primera conjugació els morfemes de les persones primera i segona del plural del present d'indicatiu tenen les desinències *-am* i *-au*: *trobam, pregam, deixau*. El pretèrit perfet simple del verb *ésser* sempre és, en la tercera persona del singular *fon*, d'acord amb la variant valenciana. Altres formes valencianes són, per exemple *tragau* o *amprar*.

En relació amb el lèxic, en termes generals es manifesta una preocupació cultista, cosa que propicia les grafies que acosten els vocables als ètims corresponents, com en *ressuscitar, propietat, revivar*, com també l'aparició de lèxic nou de procedència culta i petges clares del valencià característic del segle xv. Així, en molts casos trobem termes només documentats en altres obres d'escriptors valencians de l'època, com ara *faixadura, velledat, rànciu, florit*.

D'una altra banda, el fet que es tracte d'un text poètic imposa unes normes i recursos diferents dels de la prosa. La llengua del text és acurada, de tal manera que en les tres edicions antigues hi ha poques diferències, ja que sembla un text ben fixat des del començament. Com en el cas de l'obra de Peres, ens trobem amb un text en el qual abunden característiques del valencià de l'època, però amb algunes diferències evidents.

Per tot el que hem dit, el tractament en TEI de les dues obres presenta aspectes diferents; en el primer cas podem plantejar-nos una adaptació al català modern, ja que la homogeneïtat de la llengua i de la sintaxi ho permeten amb certa facilitat, i en l'altre, potser millor caldrien altres opcions com ara la glossa, o la presentació del text fent servir les diferents mostres conservades, com farem ací.

4. APLICACIONS DEL SISTEMA TEI

4.1. *Adaptació al català estàndard*

TEI ens permet crear una versió etiquetada amb les solucions pròpies del text antic i les solucions regularitzades, de manera que podem elegir quina versió d'aquest volem mostrar, si una transcripció fidel al testimoni original, o una altra més llegidora i adaptada al català estàndard o, fins i tot, podem acarar la lectura d'ambdues versions.

Així, per exemple, en un text com *La vida de santa Caterina de Sena* de Peres, una vegada finalitzada la primera fase de fixació del text (transcripció, accentuació, puntuació i regularitzacions gràfiques mínimes: *j/i, v/u*),¹⁰ podem realitzar la segona fase de codificació del text en el sistema TEI i crear una versió del text regularitzada. En aquest cas no cal fer molts canvis, ja que el text mostra un estat de la llengua homogeni, només regularitzacions ortogràfiques d'acord amb el català actual. Amb aquesta regularització i amb l'ajuda de la puntuació la lectura del text es facilita molt.

Les etiquetes de l'estàndard TEI `<reg>` i `<orig>`¹¹ són les que possibiliten la codificació conjunta del text original (en aquest cas, mínimament regularitzat) i d'una seva versió actualitzada. En el nostre cas hem decidit que el text base siga el text en la seua forma actualitzada, amb la qual cosa haurem de codificar cada mot que s'ha transcrit actualitzat dins d'una etiqueta de codificació `<reg>`. Vegeu l'exemple següent, que representa la codificació TEI-XML del pròleg de l'obra:

```
<p>Per més encendre <reg orig="la encesa">l'encesa</reg>
devoció que teniu a la benaventurada <reg
orig="sancta">santa</reg> <reg
orig="Catherina">Caterina</reg> de <reg
orig="Sena">Siena</reg>, <reg orig="me
haveu">m'haveu</reg> fet pregar al venerable mossén
Fenollar que <reg orig="yo">jo</reg> volgués la gloriosa
vida de tan insigne <reg orig="sancta">santa</reg>
traduir de <reg orig="lati">llati</reg> en valenciana
prosa, segons <reg orig="lo">el</reg> florentí en la
<reg orig="sua">seua</reg> <reg orig="digne">digna</reg>
crònica dignament ha escrita. [...] </p>
```

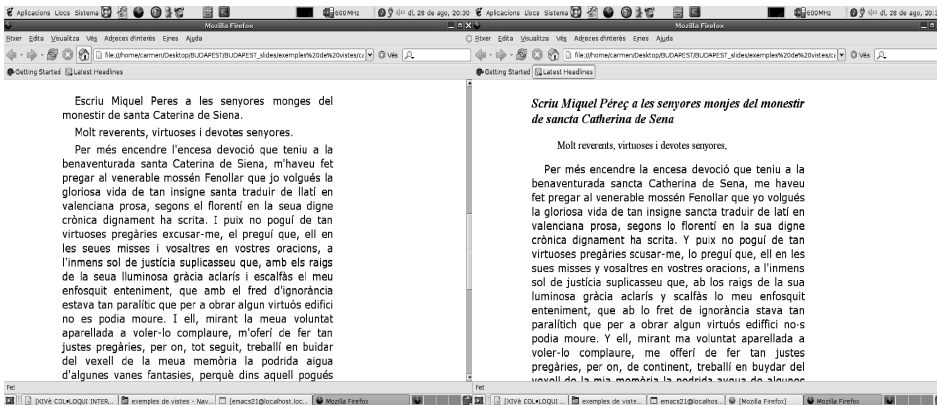
S'hi pot veure com el text base (eliminant totes les etiquetes XML de la forma `<...>`) és la variant actualitzada, i que on el text original presentava una forma diferent, la forma actualitzada apareix inclosa entre `<reg...>` i `<reg>` per

10. Apliquem els criteris d'edició seguits per la col·lecció «Els nostres clàssics» de l'editorial Barcino.

11. <http://www.tei-c.org/P4X/CO.html#COEDREG>

a realitzar l'anotació, en la qual la forma original es dona en el valor de l'atribut `orig`; per exemple, `<reg orig="yo">jo</reg>` indica que la forma original corresponent a l'actualitzada *jo* és *yo*. Si s'haguera volgut que el text base fóra l'original, s'hauria usat l'etiqueta `orig` amb atribut `reg` així: `<orig reg="yo">yo</orig>`. Codificar les dues formes dels mots en el mateix document és, llavors, relativament senzill.

Després de realitzar la codificació conjunta de les dues versions, només caldrà especificar mitjançant una línia d'ordres en el full d'estil quina de les dues formes volem mostrar en generar la presentació del text, l'actualitzada o l'original. Vegem, a tall d'exemple, una vista del pròleg de l'obra actualitzat i una altra on es presenta el testimoni antic:¹²

4.2. Textos amb diferents versions

Una altra possibilitat interessant és la de veure simultàniament dues o més versions d'un mateix text a partir dels diferents testimonis que se'n conserven, possibilitat de gran interès per a lectors especialitzats. El text de *Lo procés de les olives* és adequat per fer veure aquesta possibilitat, ja que es conserven tres testimonis antics del text.

Com en el cas anterior, TEI ens proporciona les etiquetes, en aquesta ocasió per a codificar el text i les diferents variants que mostren els testimonis conservats de l'obra, de manera que, mitjançant un ordre en el full d'estil, es pugui visualitzar el text editat segons el testimoni que interese. L'etiqueta necessària en aquesta ocasió serà `<app>`.¹³ Vegeu un exemple de codificació d'un text

12. El criteri d'edició per a la versió actualitzada ha estat el de la regularització de les grafies i de les formes morfològiques segons el català actual.

13. <http://www.tei-c.org/P4X/TC.html#TCAPEN>

106 CARMEN ARRONIS LLOPIS - MIQUEL L. FORCADA - MARINELA GARCIA SEMPERE

que es conserva en tres testimonis (anomenats 1, 2 i 3), i del qual, a més, volem crear una edició crítica a partir de les diferents solucions:

```

<l>
<app>
<lem wit="1">Per què</lem>
<rdg wit="1 2">Per què</rdg>
<rdg wit="3">Per çò</rdg>
</app>
vull saber, menjant vos olives,</l>
<l>lo com
<app>
<lem wit="1">de aquelles traheu</lem>
<rdg wit="1 3">de aquelles traheu</rdg>
<rdg wit="2">d'aquelles traeu</rdg>
</app>
lo pinyol,</l>
<l>ni com, de la closca, lo
<app>
<lem wit="1">chic</lem>
<rdg wit="1 2">chic</rdg>
<rdg wit="3">gich</rdg>
</app>
caragol;</l>
<l>que fer yo no u puch sens dents ab genives.</l>

```

S'hi pot veure com dins de cada element delimitat per <app> i </app> trobem elements de dos tipus:

- <rdg>...</rdg>, dins del qual podem especificar cadascuna de les variants observades per a un segment de text, especificant mitjançant l'atribut wit els testimonis corresponents a cada variant, i
- <lem>...</lem> (també amb atribut wit) que conté la lectura elegida; per exemple, la que s'usarà en l'edició crítica.

D'aquesta manera, mitjançant fulls d'estil i un navegador,¹⁴ podem obtenir les diverses vistes, segons el testimoni que més ens interesse, o bé segons l'edició que considerem la correcta. Per exemple, es pot visualitzar una versió (lem), que correspondria a l'edició crítica resultant dels 3 testimonis, com també les versions 1, 2 i 3 corresponents a les lectures (rdg) que ofereixen els tres testimonis conservats.

14. Es recomana l'ús de navegadors com Mozilla, Mozilla Firefox, o, més recentment, SeaMonkey.

4.3. Fraseologia i estil

TEI ens permet també codificar els trets significatius d'una obra, tant lingüístics com literaris, de manera que, si el lector ho desitja, aquests trets puguin ser evidenciats quan es genera una presentació del text.

Abans hem esmentat algunes de les característiques més notòries dels textos de Peres i de Fenollar, com ara els trets propis de la variant valenciana. TEI ofereix diverses etiquetes perquè en el procés de fixació i codificació del text es pugui etiquetar aquestes variants. Per exemple, l'element `distinct`¹⁵ permet emmagatzemar aquesta informació dins el text. En aquest cas l'atribut de l'element (`type`) ens permetrà distingir el tipus de tret que fa que el mot siga interessant, ja que permet especificar si constitueix una variant diatòpica, diacrònica, etc. Vegem un exemple de codificació referit a alguns valencianismes i als arcaïsmes:

```
<q> Filla, si la virtut de <distinct
type="space">fortalea</distinct> desijau atényer, és mester que
<distinct type="space">acamineu</distinct> per los drets camins
de la mia sancta vida. Yo, ab lo <distinct
type="archaic">invincible</distinct> poder de la mia divina
potència, podia en diverses maneres no solament <distinct
type="archaic">vençre</distinct>, mas desfer lo gran poder
del príncep de tenebres; [...]. </q>
```

Com en els casos anteriors, podem presentar una vista del text destacant els elements codificats que ens interessin, bé un en exclusiva, bé tots plegats i diferenciats visualment d'alguna manera. Possibilitats que hem d'indicar convenientment en el full d'estil.

TEI ens ofereix també diverses etiquetes per a codificar la fraseologia interessant d'una obra, com ara amb els elements de codificació `phr` (frase, proposició), `s` (oració) o `seg` (segment). L'element `seg` és particularment útil, ja que permet etiquetar qualsevol part d'una oració.¹⁶ A banda de la llibertat en la codificació d'unitats de diferent jerarquia sintàctica, l'element `<seg>` possibilita llibertat en l'elecció dels valors dels atributs, que, per tant, poden ser generats segons les necessitats de l'investigador, de manera que es pugui codificar figures etimològiques o derivatives, metàfores o epítets, característiques freqüents en el text de Peres, i etiquetar-les d'aquesta manera donant a l'atribut `type` el valor de «`der`» si són figures derivatives, «`met`» si es tracta de metàfores, «`epit`» si s'usen epítets, etc. Així, el text continuarà codificada aquesta informació per si en el futur es vol aïllar cadascun dels trets codificats. Vegem un darrer exemple de codificació de trets representatius amb el text de Miquel Peres:

15. <http://www.tei-c.org/P4X/ref-DISTINCT.html>

16. <http://www.tei-c.org/P4X/ref-SEG.html>

108 CARMEN ARRONIS LLOPIS - MIQUEL L. FORCADA - MARINELA GARCIA SEMPERE

<p>En tan <seg type="der">alta altitud</seg> de virtuoses obres era muntada en aquesta <seg type="epit">fonda vall</seg> de làgrimes la benaventurada sancta que, encesa en la divina amor, [...] Per on, volent satisfer al <seg type="der">desijat desig</seg> de la sagrada verge, de aquesta maravellosa visió volgué aconsolar-la. [...] </p>

5. CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest treball hem exposat alguns dels avantatges del sistema TEI a l'hora d'editar textos digitalment. Com hem vist, aquest estàndard permet emmagatzemar una gran quantitat d'informació en el mateix document que conté el text codificat, i mostrar només aquella que interesse en cada moment, fet que suposa un gran avantatge respecte a l'edició digital en altres sistemes, que només contenen el text planer, potser amb notes. TEI permet, a més, mostrar l'edició crítica del text en diversos suports; així, ens hem referit a les presentacions a través d'un navegador, però de la mateixa manera el text pot ser processat per a ser imprès segons els criteris formals d'una edició crítica tradicional.

Els exemples literaris seleccionats en aquest treball corresponen a textos especialment idonis per a una edició digital: en el primer cas es tracta d'una obra amb una edició antiga única, traducció d'un text llatí, que presenta una llengua homogènia i que ha permès preparar amb facilitat una versió actualitzada; en el segon cas hem pogut veure les possibilitats del sistema a l'hora de treballar amb textos conservats en més d'un testimoni antic.

El treball que es presenta està actualment en progrés. Només hem mostrat algunes possibilitats d'aplicació a textos literaris que considerem adients per a arribar a entendre millor el text, com ara la regularització ortogràfica, la indicació d'alguns aspectes rellevants relacionats amb l'estil i amb la llengua del text de manera que se'n facilite l'estudi, la codificació unitària dels distints testimonis d'un text antic, etc.

CARMEN ARRONIS LLOPIS
MIKEL L. FORCADA
MARINELA GARCIA SEMPERE
Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- FENOLLAR 1497: Bernat Fenollar i altres, «Lo procés de les olives e disputa dels jóvens hi dels vells. Fet per alguns trobadors avant nomenats, e lo sompni de Johan Johan», Facsímil amb transcripció a cura de Josep Palàcios i amb introducció de V. Andrés Estellés, dins *Poemes satírics del segle XV*, I, *Lo procés de les olives*, València, Bibliovasa, 1973. Disponible també en la Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives (<http://www.lluisvives.com/FichaObra.html?Ref=14294&portal=1>). També edició a Rialc (<http://www.rialc.unina.it/60.5.htm>).
- FENOLLAR 1911: Bernat Fenollar i altres, *Lo procés de les olives*, dins *Cançoners satírics valencians dels segles XV i XVI*, ed. R. Miquel i Planas, Barcelona, Biblioteca Catalana, 1911.
- FENOLLAR 1988: Bernat Fenollar i altres, *Lo procés de les Olives. Lo somni de Joan Joan*, estudi introductor de Salvador Jáfer, edició de Vicent Pitarch i Lluís Gimeno, València, 3 i 4.
- FERRANDO 1983: Antoni Ferrando Francés, *Els certàmens poètics valencians*, Eds. Alfons el Magnànim, València.
- FERRANDO 1993: Antoni Ferrando Francés, «*La vida de sant Vicent Ferrer* de Miquel Pérez», *Bibliofilia antiga. Estudios bibliográficos*, 2, 155-190.
- FERRANDO 1996: Antoni Ferrando Francés, «El concepte d'escola valenciana aplicat als poetes valencians de l'època de Fenollar: consideracions sobre el seu bilingüisme», *Essays in Honor of Josep M. Solà-Solé: Linguistic and Literary Relations of Catalan and Castilian*, ed. Suzanne S. Hintz, New York, Peter Lang, 199-217.
- GARCIA SEMPÈRE 2002: Marinela García Sempere, *Lo passí en cobles (1493). Estudi i edició*, Alacant / Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GUINOT 1921: Salvador Guinot, «Tertulias literarias de Valencia en el siglo xv», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 9, p. 1-5, 40-45, 65-76, 97-104 [reed. A «*Pròleg al Parlament de casa de Mercader*» i «*Tragedia de Caldesa*», *novelas de J. Roig de Corella, siglo XV, publicadas con unos estudios literarios*, Castelló de la Plana, Est. Tip. de Hijos de J. Armengot, 1921, 13-46].
- WITTLIN 1994: Curt Wittlin, «Sobre les vides de sant Vicent Ferrer compilades per Ranzano, Antonino i Miquel Peres. Amb una edició de la *Vida Sanctii* de Francesc de Castaglione», *Anuari de l'Associació Borrianenca de Cultura*, 5, 5-28.
- WITTLIN 1998: Curt Wittlin, «La *Vida de santa Caterina de Sena* de Miquel Peres: ampliació literària d'extrets escollits en el *Chronicon* d'Antonino de Florència», *Actes del Vuitè Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 305-332.

